

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Monica Pál*

Cím: *Barangolások Pest-Budán*

Forrás: *Magyarország*

Bp
(Hely)

1926. 12. 22
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy *373.52*

Hely

Idő *"185"*

Személy

Helyszám

Barangolások Pest-Budán

Hubay Jenőék belvárosi öreg iskolája

— A Magyarország tudósítójától. —

A vérséges pesti Belvárosban, a kurta „Reáltanoda-utca” tömören összeépült telkein látni keressük a Károlyi-palotáig nyúló gyümölcsös, zöldséges kerteket, melyeknek hajdanvaló tulajdonosáról: „Matthias Kohlbacher” uramról „Kohlbecher-gässelnek” elnevezték a kis utcát. A Hercegcsókák köztül kerített kertjükön építettek Barátok-utcajárnak hívták. Többi házak, körtek, barnakok, szilvák kétségbe kihajladónak a káposztamezőkkel határolt földeskről. A rákosos kerítések mögől dusan ontotta kék, fehér illatát az orgona, jázmin? Az bizonyos, hogy egyszer kedvesen Zöldkert-utca lett a neve. Gyulaforgácsos címerével akkor itt volt a híres Zöldkert-fogadó, ahol a szilaj jurátusok és a nehézkes német műhelyemberek (mesterlegények) — notán, táncos, lány miatt — boros fővel nem egyszer ádáz kéztusákat vívtak... Mindez azonban elmúlt... A Fehér-kereszt-pékműhely emeletes, ódon háza talán egyedüli az akácfaik virágát is jószagban lengető amaz elébbvaló időkből? Az öreg városi reáliskola, melyről máig kitartó elnevezését vette a csendes utca, az 1850-es évekből alapozódik. Az időtájt a szilaj magyar jurátusokat leginkább sárgafelete sínóros baka s huszár „mundirba rázták”, a német anyanyelvű pesti bürgerek füstös csapszékeikben keseregtek az „elnyomott magyar haza” bus sorsáról. Mint néhai Riedl Frigyes egyetemi professzor, ennek a vérséges iskolának volt kiváló tanára írta: „németirányú kormány nyo-

mása alatt, német igazgató vezetésével, nagyjából német tanítási nyelvvel”, tehát idegen szellem, idegen hatalmi törekvések szolgálatában 1855-ben támadt ez a manap nemcsak Nagy-Budapestnek, hanem a csonkítottan Nagy-Magyarországnak legrégibb, mindenképpen első reál-iskolája.

A reál-iskolák meghonosításának ötlete Széchenyi István gróf lángeszű koponyájából pattant ki. A jogász-nemzet földjén a gyakorlati gazdasági életnek nevelő reál-iskolák felállítására először Széchenyi „agitált”. Ám nem érthette meg, amikor a mai főreáliskolánk 1885-ben, a császári kormányzó, Thun miniszter rendeletére (kezdetben hat osztállyal) megnyitott. Az első fészke a régi Redoute épületében volt, 1857-ben innét költöztek be a máig fennálló iskolaépületbe, amelynek tervezője és felépítője Hild József, Pest város jeles építészete volt. A Körösi-útvár néven emlegetett 791 négyszögöl telken építették fel s az ifjú császár, Ferenc József nevenapján német ünnepi beszéddel, a „Gott-erhalte” éneklése mellett avatták fel. Első igazgatója a csehországi eredetű német Walser Ede volt. A soproni születésű Preysz Mór, későbbi egyetemi professzor, itteni tanárkodása ezidőbe nyulik vissza. Az európai híri vegyész Preysz a pesti vízvezeték létesítésénél nagy érdemeket szerzett, magában az iskolában olyan kémiai-laboratóriumot rendezett be, hogy annak a külföldön híre volt. Az iskolának már az akkori gyűjteményei,

szertárai ritkították párjukat Pest város mindenkori előjáróságának az áldozatkészségéből. Scitovszky János biboros-hercegprimás a tágas, szép tornateremben másfél óráig üldögélt, amikor az ifjak a tornaterem „eserhéjjal borított mezőjén” olyan remek gyakorlatokat mutogattak, minőket akkoriban máshol látni nem lehetett.

Ennek a csipőszagu „eserhéjjas mezőnek” az első diákkatonái az előkelő pesti Lafranco, Réczey, Küllán, Wagner, Buchmayer, Baumgarten, Dedinszky, Görgey, Heuffel, Lampel, Benitzky, Kapeler, Schulek s többi más családok fiai közül kerültek ki. Sőt, a Belvárosi „német reáliskolába” a vidéki uri családok is szívesen hozták gyermekeiket. A vége az lett, hogy az idegen nyelvű s idegen eredetű tanároktól vezetett iskola maga — magyarosodott el. Ahogyan a politikai kormányzat nyomása némileg engedett, Pest község tanácsa lerendelte, hogy az 1859/60. évi értesítőt nemcsak német, hanem magyar nyelven is megjelentessék! Az 1860/61-ik iskolai évben meg teljesen magyarrá fordult az iskola élete. A város ekkor határozta el a teljes hatosztályú magyar reáliskola felállítását. Majd — az iskolák történetében páratlanul — a szülőket megszavastatták az iskola tannyelve felől (sok vidéki szülő helyett maga a diák-fiú töltötte ki a sorsdöntő nyilatkozatot), hogy immáron: — a magyar legyen az oktatási nyelv! A magyarul tanítani nem tudó, idegen eredetű, idegen német anyanyelvű tanárokat egyévi végkielégítéssel elbocsátották. Pílisi Ney Ferenc igazgatásával (1861—1889) a kezdettől mintaiskolának — nyelvében is színmagyar — dicsőbb korszaka következett

Az öreg iskola 1875-ben lett nyolcosztályú főreáliskola. Népszerűségét bizonyítja, hogy az 1870-es években majdnem 1000 főnyi lét-

számig emelkedett a növendékek egy-egy évi létszáma. A ragaszkodás megható jeléül nemes Szilágyi István jellegzetes belvárosi magyar gombkötőmester 1867-ben az iskolára hagyta vagyonkáját. A terhek levonása után 1878-ig tekintélyes 160.000 forintra gyarapodott ez a szép hagyaték, melynek kamataiból ösztöndíjakat, segélypénzeket osztottak szét az arra érdemes tanulóknak.

Olyan jeles igazgatók, mint pílisi Ney Ferenc, Báthory Nándor (1809—1906), Wessely Ödön dr. (1906—1909), Kopp Lajos dr. (1909—1924) odaadó vezetésével s az olyan hazafias tudósok, kiváló tanárok közreműködésével, mint: Preysz Mór, a két 48-as honvéd, Turcsányi János, Ternyei Ferenc, a piarista Szabóky Rudolf, az Erdőy-Harrachok: József (az Ijásági Olvasókör és Dalkör megalapítója és Béla (a későbbi fővárosi királyi főigazgató), Péterfy Jenő, Riedl Frigyes, Tolnay Lajos, Baróti Lajos, Györök Leó György (volt tengerészhadnagy, mérnök, nyelvtudós, festő), Kondor Gusztáv, Szemlér

Mihály (szintén volt 48-as honvéd és a magának legújabb magyar festője), Kemény X. Ferenc, az iskola történetirója, Chyzer Kornél, Volf György, Balló Mátyás, Bayer József, ifj. Szimnyey József és a többiek (akik közül sokan egyetemi és műegyetemi professzorok, akadémikusok, irodalmi társaságok országos nevéi tagjai lettek), — Magyarország eme legrégibb, legelső főreáliskolája nagyszerű fejlődésnek és virágzásnak indult. Az innét szárnyra kelt növendékek sorából a későbbi híres egyetemi tanárok, műépítészek, mérnökök, nagyiparosok, gyárosok, ipari, kereskedelmi, sőt művészi pályán működő volt jeles diákok kiszakított neveit lehetetlen meghatódottság és magyar büszkeség nélkül olvasni. Steindl Imre, Lechner Ödön, Gersler Kálmán, Wagner Ödön, Kélér Napoleon, Steinhardt Antal, Kauser

József és Gyula, *Alpár Ignác, Fellner Sándor, Girgl Kálmán* műépítésszek, *Schulek Frigyes, Wagner László, Pillicz Vilmos, Pecz Samu, Schuller Alajos, Czákó Adolf, Schimaneck Emil* műegyetemi, *Klug Lipót, Liebermann Leo* dr. A tudományegyetemi professzorok, *Luppa Péter* (a rózsák királya), *Zsigmondy Béla* és *Géza, Zipernovszky Ferenc* mérnökök, *Aggházy Gyula, Frecksay László, Greguss Imre, Tölgyessy Artur, Innocent Ferenc, Paczka Ferenc, Strobenz Ferenc* festők, *Zala György, Ligeti Miklós* szobrászok és a zeneszerzés, oktatás, a hegedűművészet fejlődési mestere: *Hubay Jenő*, mindnyájan a belvárosi öreg reáliskola padjairól indultak el hódító és alkotó pályájukon.

Én, mikor most, az 1924 óta a kiváló magyar pedagógus, *Erődy Kálmán* dr. fővárosi szakfelügyelő igazgatása alatti öreg főreáliskolában legutóbb bentjártam, gyönyörűséggel és a szép magyar jövőben bizakodó hittel néztem az itt folyó céltudatos, okos, lelkes tanító és nevelő munkát. *Erődy* főigazgató igazgatása alatt 30 érdemes tanár foglalatosskodik a közel 750 diákkal. Hagyományaik és intézményeik részben a hét évtizedes multra nyulnak vissza, tehát kipróbáltan erősek. Az *Önképzőkörük* például *Eötvös József* báró özvegyének hozzájárulásával az 1870-es évektől az *Eötvös József báró nevét viseli*, sőt most már az öreg főreáliskolát *Eötvös-főreáliskolának* nevezik. *Erődy* igazgató (előzőleg a fővárosi leánygimnázium igazgatója), a harmadik *Erődy-Harrach* ez iskola jeles tanári karában. Miközben az óra-szünet alatt a rengeteg nagyépület széles folyosóin esodaerdő madárseregjeként harsog, zug a majdnem hét és félszáz diák, elbeszélgetünk. E nem hivatalos színezetű beszélgetésből valóságos nagy építő program domborodik ki. Elmondja:

— Olyan embereket akarunk nevelni, akik az akarást valóra tudják váltani. Szóval: a

(ldő)

(Köt v füüz)

(Oldal)

munka oktatásával akaró és eszelékvő férfiakat akarunk adni a hazának. A német *Arbeitsschule*-hoz hasonlatosan — a műhelyek és a gyakorlatilag megvalósított munka erejével kell megteremteni a *gyakorló-reáliskolát!*... Ehhez a közeledés megtörtént a *fizikai gyakorlatok* kiépítésével (heti 8 órában 2 tanárral a VII. és VIII. osztályok részére). Tavaly óta *biológiai gyakorlatokat* is végeznek (most heti 6 órán), ez egyedüli a maga nemében. További teendő a műhelygyakorlatok fejlesztése. *Famunkáló műhelyük* van. Megvalósulóban a *vasmunka-műhely* (minőket *Svájcban gyönyörűeket látott*). Ezek fenntartásához és kiépítéséhez pedig a *főváros tanácsa* igazán megértő szeretettel áldoz. *Purébl Győző*, a szaktanácsos, maga meleg támogatója e munkáknak. Az itt régtől alapozott *kézmiai-gyakorlatok* továbbfejlesztése is folyamatban van. Mindezekhez azonban *újabb helyiségek* és *újabb munkaerők* szükségesek!

Erődy igazgató számításba vette az *Eötvösbarátok Körének* nagysúlyú erkölcsi támogatását. Ez a „Kör“ az intézet volt növendékeiből alakult, jelenleg *Schimaneck Emil* műegyetemi prorektor elnökle, *Alpár Ignác* diszelnöksége, *Ligeti Miklós* szobrász, *Wejdinger Gyula* miniszteri tanácsos, *Góth Sándor* színpés, *Wolf Sándor* gyáros alelnökségével folytat nagyszerű toborzó munkát az ugynevezett „*Eötvös-vacsorákon*“. Közlebb megkezdik az *Eötvös-matinék* rendezését az iskola volt művész-növendékeinek bevonásával. Az első ilyen matinén a 71 esztendőes öreg reáliskola volt „*véndiákjai*“ közül *Hubay Jenő* és *Góth Sándor* együtt fognak szerepelni. A befolyó jövedelemből bizonyosan telik majd az *iskolai múzeum* megalapítására! *Erődy* igazgató ugyan is az iskola volt kiváló művész, műépítész, stb. növendékeinek alkotásaiból egy a maga nemében páratlan-iskolai múzeumot akar megteremteni. Segítse Isten!

Móricz Pál